

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

Ганна МУЗИЧЕНКО

2025 р.

ВИСНОВОК

про дисертацію здобувачки наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 033 Філософія Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» **Федорової Інни Валеріївни** з теми **«Проблема самовдосконалення людини в епоху глобальних трансформацій»**

Науковий керівник – Поплавська Тетяна Миколаївна, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського, кандидат філософських наук, доцент.

Витяг з протоколу № 12

засідання міжкафедрального наукового (фахового) семінару Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

від 23 червня 2024 р.

Присутні: голова наукового (фахового) семінару, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, доктор філософських наук, професор Борінштейн Є. Р., учений секретар наукового (фахового) семінару, доктор філософських наук, професор Атаманюк З. М., доктор соціологічних наук, професор Лісеєнко О. В., доктор філософських наук, професор Петінова О. Б., доктор філософських наук, професор Добролюбська Ю. А. (кафедра всесвітньої історії та методики її навчання), доктор філософських наук, професор Огорокова В. В. (кафедра всесвітньої історії та методики її навчання), доктор філософії, доцент Орленко І. М. (кафедра спеціальної та інклюзивної освіти і реабілітації), кандидат філософських наук, доцент Поплавська Т. М., кандидат філософських наук, доцент Вraith Г. Я., кандидат філософських наук, викладач Ткаченко К. В., аспіранти кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності.

СЛУХАЛИ: Обговорення дисертації здобувачки наукового ступеня доктора філософії, з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 033 Філософія Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний

університет імені К. Д. Ушинського» Федорової Інни Валеріївни з теми «Проблема самовдосконалення людини в епоху глобальних трансформацій».

ВИСТУПИЛИ: голова наукового (фахового) семінару, доктор філософських наук, професор Борінштейн Є. Р.: пропоную присутнім вислухати доповідь аспірантки Федорової Інни Валеріївни про матеріали дослідження та висловити свої зауваження та пропозиції щодо представленої роботи.

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол №11 від 30 червня 2022 року.)

Федорова І. В.: Шановний голову наукового (фахового) семінару, шановні учасники семінару та гості! Представляю вашій увазі дисертаційне дослідження зі спеціальності 033 Філософія з теми «Проблема самовдосконалення людини в епоху глобальних трансформацій».

Актуальність обраної теми обумовлена ситуацією, що склалася у світі завдяки таким подіям, як всесвітня пандемія 2020–2021 років, а разом з нею і агресивний напад з боку росії на Україну, які особливо підкреслили незахищеність і вразливість людини, вразливість і крихкість буття, невизначеність людського існування. Ці події стали викликом фундаментальним цінностям – життю та свободі, позбавивши людей можливості приймати рішення, планувати своє життя, бути незалежними.

Практично кожна культура має свою відповідь на кожний виклик часу, це стосується і образу ідеальної людини, який багато в чому визначає загальну ідею конкретного соціокультурного простору, а також виступає вектором загального розвитку людського потенціалу для забезпечення у найближчому майбутньому формуванню сталого, гармонійного суспільства.

Зважаючи на це, науковим завданням є філософське осмислення образу досконалої людини, як загальної ідеї будь-якого соціокультурного простору та осмислення проблеми самовдосконалення людини в ситуації гострого екзистенційного вибору між справжнім і несправжнім буттям.

Тож, метою дисертації стало дослідження феномену самовдосконалення людини як загальнолюдської проблеми виживання в епоху глобальних трансформацій. Відповідно до вказаної мети визначено такі завдання.

В роботі проаналізовано своєрідність античної антропології щодо образу досконалої людини та проаналізовано причини і наслідки трансформацій образу досконалої людини, які відбувалися в європейській культурі під впливом християнства.

Філософи-холісти, що були засновниками та продовжувачами першої лінії виходили з положення про божественну природу людини, її тимчасову амнезію та необхідність пригадування через самопізнання, спосіб життя, аскезу, духовну освіту, власне всього того, що веде до самовдосконалення, до набуття гармонії, до обожнення людини. Решта цілей – достаток, успіх, добробут, сім'я – були підпорядковані цій, основній. Життя Піфагора і Платона тому є яскравим прикладом.

Образ досконалої людини у Аристотеля досить поверхневий – це шляхетна та освічена людина, аристократ, який може реалізувати себе завдяки державі і для держави, іншими словами – це людина суто політична, це зразок громадянина, самовдосконалення якого полягає в освіченості, завдяки якій він і досягає загального блага. А чеснота у Аристотеля ототожнюється зі здатністю насолоджуватися інтелектуальними цінностями, цінність науки полягає в тому, щоб готувати людину до аристократичного життя у справжній насолоді.

Філософи, що розділяли та розвивали ідеї атомістів, виходили з положення про тваринну сутність людини, відповідно метою її розвитку є переважно життєвий успіх. З емансипацією природи та людини від божественного втручання, всі метафізичні питання перетворилися на «вічні питання» людського життя, на які і намагалися давати відповіді перші натуралісти у формі короткого висловлювання про начала, що поєднувало «фізику» з «метафізикою».

Розвиток філософії, антропології та моралі в Європі у наступні століття відбувався або по лінії холістів, або по лінії атомістів чи фрагментаристів, але так чи інакше, використовуючи категоріальний апарат та ідеї наших засновників.

Дослідження причини та наслідки трансформацій образу досконалої людини як соціального ідеалу, що відбувалися в європейській культурі під впливом християнства показало, що у свій час, ідеологами християнства було сформовано та впроваджено у масову свідомість в якості етичного ідеалу космічний, за своєю осяжністю, образ самого Ісуса Христа, що сприяло з одного боку розвитку почуттів слабкості, залежності, сорому, провини та страху гніву божого за свою неповноцінність, з другого боку – масовому розвитку чернецтва, а разом з ним ідеалу монаха-аскета, який присвятив своє життя служінню Богу, а взагалі всі ці процеси сформували таку суспільну мораль і суспільну психологію, в якій інфантилізм виступив як засіб психологічного захисту перед обличчям власної нікчемності.

Доленосний вплив на подальший розвиток європейської культури задав рух Реформації, яка трансформувала буквально всі сторони суспільного життя та деякі аспекти масової свідомості. Трансформації також зазнав і соціальний ідеал, основні риси якого відповідали духу часу та сподіванням багатьох європейських християн.

На зміну католицькому монаху-аскету приходять освічений, працьовитий та раціональний мирянин, що вільно обирає форму віросповідання – лютеранство, кальвінізм, англіканство чи пуританізм, який вільно визначається у своїй національній ідентичності і, відповідно, несе за цей вибір відповідальність, що часто межувало з ризиком і для втрати майна, і для втрати життя як такого.

Розвиток капіталізму сприяв трансформації суспільних відносин, а разом з ними появі нових критеріїв поведінки, що вплинуло на формування чергового соціального ідеалу в образі економічної людини, яка у свою чергу поступово трансформувалася у свою гіршу версію – людину-споживача.

Задля більш глибокого розуміння сучасних моральних та духовних викликів, що стоять перед людиною Метамодерну, розглянуто зміст

трансформацій образу досконалої людини в європейській свідомості епохи Модерну та Постмодерну.

Якщо в попередні епохи працював принцип, відповідно до якого ідеал перетворював дійсність, а не навпаки, то в епоху Модерну цей принцип був забутий, що спричинило багато лих у ХХ ст. Оптимістична людина Модерну поступово трансформувалася у песимістичний образ Постмодерну.

Людина Постмодерну – це людина «занепокоєна» проблемою виживання, яка не знає, що на неї чекає. Ця занепокоєність проблемою виживання народжує людину-функцію, Human-munus, яка прикладає всі свої людські зусилля на досягнення комфорту та зовнішнього успіху. Стратегія досягнення цієї мети – гроші, маніпуляції, брехня, конкуренція, агресія тощо.

В епоху Метамодерну, те, на чому тримався європейський індивідуалізм, а разом з ним і макроекономічна модель, що базується на протестантизмі як ідеологічній складовій та лібералізмі як політичній, із жорсткою персоніфікацією, утилітаризмом та духовною відчуженістю від світу, все це починає змінюватися.

На зміну тяги до руйнування приходить усвідомлене прагнення до творення, до реконструкції та до цілісного, гармонійного світосприйняття. При цьому не йдеться про фанатичне заперечення минулого і гучних заяв про єдино правильну інтерпретацію істини – ні, ми можемо говорити саме про подолання старих концепцій, про еволюцію ідей, про поважне ставлення до історії, до світу і самих себе. Ми можемо спостерігати становлення нової, цілісної, синкретичної свідомості, здатної до глобального світорозуміння, відповідальності та соціально-корисної діяльності. Свідомості, в якій знову знаходить відображення «шляхетна справа» як основна якість зрілої, творчої, вільної особистості. Тому ми можемо стверджувати, що йде нова епоха, яка, можливо, дасть людству і всьому світу шанс сміливо і впевнено зустрічати завтрашній день.

Разом з тим, сучасний етап розвитку української філософії моралі актуалізує необхідність холістичного осмислення основних етичних ідей українських філософів, переосмислення сутності морального самовдосконалення – його статусу, теоретичних засад та практичних проявів. Звернення до історії національної філософії взагалі, та філософії моралі зокрема, може стати своєрідним підґрунтям для своєчасного визначення нагальних перспективних завдань національної філософії в сучасних, дуже складних для українського суспільства умовах буття.

Дякую за увагу.

Запитання після доповіді.

Доктор філософських наук, професор Борінштейн Є. Р.

Поясніть, що включає в себе холістична парадигма і які методи вона використовує.

Федорова І. В.: Дякую за запитання. Холістична парадигма – це певний набір концепцій та теорій, які розвивались і продовжують розвиватися, практично, у всіх галузях загальнолюдського знання: від квантової фізики і

космології до медицини та освіти, являючи собою синтез гуманітарних та природничих наук.

Сучасна холістична парадигма розвивається у двох напрямках – методологічний холізм та онтологічний холізм, але з одною основоположною установкою : природа єдина, а всі грані в ній дуже умовні і лише відображають послідовне наближення свідомості, що пізнає, до Істини. Якщо природа єдина і цілісна у своїй сутності, значить такими ж цілісними повинні бути принципи та методи її пізнання.

Якщо онтологічний холізм розвивається більш динамічно у природничих науках, то у гуманітарному пізнанні більш застосовується методологічний холізм. Його основні принципи : принцип цілісності і частковості; принцип самовизначення і саморозпаду; принцип креативності; принцип холархії; принцип гармонії; принцип доцільності; принцип номогенезу; принцип контекстуальності – репрезентують засіб подолання тенденцій партикуляризму в науці та культурі та теоретичну основу для об'єднання різних предметних областей.

Аналіз деяких досліджень сучасного людинознавства показав нам методи, які застосовують вчені задля створення суто цілісного дослідження тої чи іншої проблеми. До них відносяться як загальнонаукові методи, так і суто холістичні. До загальнонаукових можна віднести : міждисциплінарний аналіз, крос-культурний аналіз, рефлексивний аналіз, дедукція, моделювання, компаративістський підхід.

Але існують і суто холістичні методи дослідження, які відрізняються від традиційних академічних підходів, базуються на інтеграції багатьох аспектів досліджуваного явища, а також на суб'єктивному досвіді й контексті, врахуючи взаємозв'язки між частинами та цілим. До них відносяться по-перше, холістична логіка або багатовимірна діалектика, по-друге, суб'єктивний метод, до складу якого входять такі стратегії пізнання як інтуїція, емпатія, переживання та співпереживання, споглядання, спостереження, саморефлексія, інтелектуальна симпатія тощо.

Доктор філософських наук, професор Атаманюк З. М.

Інна Валеріївна, які ще цілі самовдосконалення крім свободи Ви виділяєте в своїй дисертації?

Федорова І. В.: Дякую за запитання. Аналіз першоджерел та філософських праць східних мислителів показав, що концепція досконалої людини протягом століть перебуває у центрі їх інтересів та духовних пошуків. Ними було створено досить оригінальні образи людини, яка прагне бути щасливою, але сама природа щастя трактується як пробудження та подальше просвітлення, які можливі в результаті самопізнання. Дані концепції можна позначити як концепції внутрішньої трансформації. По-перше, нами було обґрунтовано той факт, що індійська філософська традиція мала й досі має достатньо розвинену антропологію, яка характеризується певними особливостями : глибинністю, метафізичністю та гармонійністю.

Глибинність полягає у зосередженні уваги на внутрішньому світі, на з'єднанні індивідуального «Я» з Брахманом, на цінності внутрішнього перед зовнішнім, тобто на самопізнанні.

Метафізичність полягає у розумінні природи людини у тісному зв'язку з Всесвітом, що посилювало увагу до психологічного аспекту існування та робило акцент у пізнанні саме на індивідуальному, наголошуючи на унікальності окремого та випадкового.

Гармонійність полягає у тому, що людина має вчитися вписуватися як у природний процес, так і у соціальний, синхронізувати з ними свою діяльність, а не протиставляти себе їм, не звеличуватися над ними, тобто бути у гармонії з Природою та оточенням.

Вдосконалюючи себе, гармонізуючи свій внутрішній простір, людина автоматично вдосконалює суспільство і гармонізує відносини з Природою. Мета будь-якої системи самовдосконалення, з точки зору Позачасової Мудрості – прискорення еволюції людства, яке здійснюється через розвиток моральних та інтелектуальних якостей людей, через розкриття їхньої духовної природи задля набуття свободи, просвітлення, а взагалі щастя.

Кандидат філософських наук, доцент Врайт Г. Я.

Інна Володимирівна, розкажіть про особливості образу досконалої людини у східній філософській традиції, зокрема Індії та Китаю.

Федорова І. В.: Дякую за запитання.

По-перше, нами було обґрунтовано той факт, що індійська філософська традиція мала й досі має достатньо розвинену антропологію, яка характеризується певними особливостями: глибинністю, метафізичністю та гармонійністю.

Дослідження найдавніших літературних пам'яток Китаю, а також філософських трактатів його видатних мислителів Лао-Цзи та Конфуція, показало нам наявність у цій культурі детально розробленого та продуманого образу ідеального громадянина, шляхетної людини, наділеної низкою моральних якостей, проте обидва філософи демонстрували різне розуміння та розвивали різну ієрархію даних якостей.

За Лао-Цзи, досконалість є вічним, всеосяжним, захованим елементом Світобудови, яка уособлює в собі темну, символічну частину досвіду, в якій поєднуються протилежності граничної індивідуалізації і граничної загальності. Лао-Цзи доводить, що жити відповідно до досконалості, значить стверджувати собою всесвітню гармонію, зберігаючи цілісність буття, здійснювати приховану підтримку всього Суцього.

Зовсім іншу картину ми спостерігаємо у конфуціанській концепції досконалої людини. Ідеал досконалої людини у Конфуція – це Людина з великої літери, людина знаюча, вона благородна, освічена і гармонійна. Однак, на відміну від Лао-Цзи, досконала людина у Конфуція має бути соціально активною, відповідальною і бути прикладом для наслідування у своїх підданих чи підлеглих. Іншими словами, це державна людина, яка займає певне становище в суспільстві і прагне максимально приносити користь своїй країні, своєму народу.

Якщо Лао-Цзи в якості методу досягнення ідеалу пропонував духовні практики, статичні чи динамічні медитації, то Конфуцій намагався вирішувати цю проблему за допомогою своєї етики, яка виступала в його концепції потужним континуальним потоком, що тягне за собою людину від рівня ся-жень до ідеалу цзюнь-цзи. Це два різні підходи, але які мають одну мету – самовдосконалення, яке розумілося обома мудрецьми як визволення, як шлях до гармонії і свободи. Вони розраховані на різні категорії людей, а те, що всі люди різні і мають різні здібності та якості, про це добре були обізнані і Лао-Цзи, і Конфуцій

Є ще одна ідея, яка об'єднувала обидві концепції – ідея взаємозумовленості та взаємодії людини, суспільства та Природи. Вона виражалася в розумінні того незаперечного факту, що вдосконалюючи себе, гармонізуючи свій внутрішній простір, людина автоматично вдосконалює суспільство і гармонізує відносини з Природою.

Доктор філософських наук, професор О कोरोкова В. В.

Дайте, будь ласка, відповідь на запитання: що таке міфологічний герой у вашій роботі.

Федорова І. В.: Дякую за запитання. міфологічний герой веде свій родовід від богів. Боги – його предки. Він спілкується з ними на рівних, тому герої перевершують звичайних людей і за видом, і за якостями. Це люди золотого покоління і саме в цьому виявляється ідея регресу людського роду, яка, як це не здається дивним, є і в індійських Ведах, і в китайській міфології. Вона полягає у тому, що золоте покоління згодом змінилося срібним, потім мідним, далі – поколінням героїв-напівбогів, нарешті залізним поколінням, сучасниками Гомера та Гесіода. З цих героїв вели свій родовід практично всі античні царі та взагалі вся антична аристократія, метою виховання якої було надбання тих основних якостей, що мали предки-герої: мужність, хоробрість, шляхетність, розумність, кмітливість, людяність, красномовність та інші. Формування цього ідеалу людини на довгі роки мав величезний вплив на моральну культуру Античності.

Доктор соціологічних наук, професор Лісеєнко О.В.

Інна Валеріївна, хотілося б почути про ваше дослідження філософії моралі на українських теренах.

Федорова І. В.: Дякую за запитання. Українська філософія моралі історично змінювалась, проте залишала незмінним коло досліджуваних питань – осмислення свободи людини як можливості змінити себе і своє життя на краще. Філософсько-моральні міркування завжди були конкретними, пов'язаними із умовами буття народу та людини, позначені відсутністю інтересу до суто теоретичних питань, відірваних від реального життя, зосередженням навколо життєсміслових проблем людини і суспільства, історії народу тощо.

Важливими особливостями української філософсько-етичної думки, які сформувалися у специфічних історико-культурних умовах, є антропоцентризм, відсутність утилітаризму, чуттєво-образний стиль мислення, кордоцентричність,

але при цьому повна відсутність систематизованих та чітко впорядкованих вчень. Етична проблематика часто розроблялася у працях повчального, морально-дидактичного характеру, художніх та літературних творах. Однак це зовсім не стосується філософії серця, яка була заснована з початку генієм Григорія Сковороди, а потім побудована генієм Памфіла Юркевича.

Особливостями філософії серця виявилися загальнолюдські риси, що були притаманні іншим філософсько-етичним вченням, які були розглянуті нами у перших розділах дисертаційного дослідження, що свідчить про вихід позначених українських мислителів за межі національної культури на загальнолюдський вимір. Але подальшого і належного розвитку, на жаль, цей напрямок не отримав. Українській нації треба було вирішувати більш актуальні проблеми – визвольної боротьби із царизмом, потім із тоталітаризмом, зараз з путінізмом.

Разом з тим, сучасний етап розвитку української філософії моралі актуалізує необхідність холістичного осмислення основних етичних ідей українських філософів, переосмислення сутності морального самовдосконалення, його статусу, теоретичної та практичної сторін вияву. Звернення до історії національної філософії взагалі, та філософії моралі зокрема, може стати своєрідним підґрунтям для своєчасного визначення нагальних перспективних завдань національної філософії в сучасних, дуже складних для українського суспільства умовах буття.

Кандидат філософських наук, викладач Ткаченко К. В.

Скажіть, будь ласка, ідеї трансгуманізму були використані вами в роботі?

Федорова І. В.: Дякую за запитання. Так, активно розвиваються ідеї та пропозиції трансгуманістів щодо «покращення людини» за допомогою втручання в її біосистему за наявності бажань та можливостей, тобто мова йде про часткову або загальну модернізацію біо-психо-ментального характеру і це вже буде не людина, а постлюдина. Згідно з думкою провідних філософів, на кшталт Ф. Ефсендіарі або Н. Бострома, постлюдина буде вважатися нащадком традиційної людини, але настільки модернізованої, що їй вже неможливо буде назвати людиною. Метаморфози торкнуться і анатомії, і інтелекту, і пам'яті. При цьому такій людині будуть невідомі втома, депресія, тривожність, нудьга тощо.

В обговорення взяли участь:

Науковий керівник, кандидат філософських наук, доцент
Поплавська Т. М.

У дисертаційній роботі наведено результати філософського дослідження феномена самовдосконалення людини в епоху глобальних трансформацій на методологічних засадах сучасного холізму. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю філософського осмислення проблеми самовдосконалення людини, яка наразі резонує з Указом № 225/2021 Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію людського розвитку».

Отже, обрана тема дисертації тісно пов'язана з науковою тематикою кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності «Розвиток творчої особистості в сучасному соціально-філософському пізнанні» (реєстраційний номер 0122U000076).

Метою дослідження є дослідження самовдосконалення людини як загальнолюдську проблему виживання в епоху глобальних трансформацій. Упродовж роботи над темою дисертантка опрацювала належну кількість науково-методологічних, методичних, фахових джерел, проаналізувала українські та зарубіжні сучасні публікації з проблем маргінальності.

Методологічна концепція заснована на наукових засадах сучасного холізму та багатовимірної діалектики.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше у сучасній українській філософській думці розглянуто холістичну парадигму як епістемологічний проєкт сучасної філософії науки та вперше проаналізовано та обґрунтовано її принципи і методи щодо соціогуманітарних досліджень взагалі та дослідження феномену самовдосконалення людини.

Вважаю, наукове дослідження аспірантки Федорової І. В. «Проблема самовдосконалення людини в епоху глобальних трансформацій» відрізняється науковою новизною та практичною значущістю та може бути рекомендоване до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 033 Філософія.

Рецензент, доктор філософських наук, професор Петінова О. Б.

Дисертація присвячена актуальній темі – дослідженню образу досконалої людини на методологічних засадах холістичного підходу. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю філософського осмислення проблеми самовдосконалення людини, яка наразі повністю гармонізує з одним із основних положень Доповіді ООН 2023-2024 років про розвиток людського потенціалу та про розвиток агентності. Здобувачка І. Федорова визначила наукове завдання свого дослідження, що полягає в філософсько-антропологічному осмисленні образу досконалої людини, особливостей формування та ідеологічного навантаження. Відповідно, метою дослідження стало філософсько-антропологічне осмислення образу досконалої людини на методологічних засадах холістичного підходу. Логічно приводять до реалізації мети поставлені задачі дослідження.

Варто зазначити, що дослідження має міждисциплінарний характер. Теоретико-методологічною базою дослідження був обраний холістичний підхід, який і обумовлює міждисциплінарність, що уможливило виявити загальні положення, методи та цілі процесу самовдосконалення, які були напрацьовані протягом століть у різних галузях гуманітарного знання. Ключовим методологічним інструментом у науковому дослідженні став методологічний холізм, який об'єднує низку методів, таких як феноменологічний метод, емерджентний аналіз та крос-культурний метод, що дозволило дисертантці зробити комплексне дослідження образу досконалої людини як багатогранного феномену, архі складного для пізнання та пояснення в рамках певної однієї дисципліни, однієї концепції чи однієї теорії.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у тому, що вперше в українській соціально-філософській думці зроблено комплексне дослідження феномену самовдосконалення людини на методологічних засадах холістичного підходу. Обґрунтована холістична парадигма пізнання як епістемологічний проєкт сучасної філософії науки; проаналізовано та доведено холістичні методи дослідження, їх переваги та можливості для сучасної гуманітаристики; досліджено та доведено, що антропологія, тобто вчення про людину, було сформовано не в європейській, а в індійській, а потім і у китайській духовній культурі. Також проведене крос-культурне дослідження східної та західної антропологій, яке виявило факт існування багатьох загальних рис у розумінні природи людини, її походження, сутності та існування як у східній, так і у західній античній філософській думці. Досліджено трансформацію образу досконалої, тобто вільної людини, яка формувалася в українській культурі починаючи з доби Київської Русі і до кінця XX століття.

Дисертаційне дослідження складається з трьох розділів. В першому розділі дисертантка досліджувала теоретико-методологічні засади дослідження, зробила критичний аналіз популярних у сучасній гуманітаристиці підходів – системного і синергетичного, а також обґрунтовувала холістичний підхід до дослідження проблеми самовдосконалення людини, проаналізувала існуючі методи та принципи сучасного холізму. У другому розділі розглянута проблема самовдосконалення людини, яка вирішувалася протягом багатьох століть у східній індійській та китайській культурах, проаналізовані методи та принципи самовдосконалення, які розвивалися та зберігалися впродовж століть, що обумовлено відродженням інтересу до цих методів та ідеалів у сучасному західному суспільстві. Авторка досліджує холістичні тенденції в античній антропології та аналізує трансформації уявлень про людину, її природу та сенс існування, які відбулися у наступні століття під час розвитку та розповсюдження християнської ідеології. У третьому розділі дисертанткою також була досліджена трансформація образу ідеальної людини, що відбувалася в Україні, починаючи з доби Київської Русі і до XX століття.

Дисертаційне дослідження проводилося в межах наукової теми кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» «Розвиток творчої особистості в сучасному соціально-філософському пізнанні» (реєстраційний номер 0122U000076).

Оцінюючи в цілому роботу І. Федорової загалом позитивно, хочемо відзначити, що деякі положення і твердження викликають ряд дискусійних і полемічних запитань.

1. Формулювання завдань дослідження потребує доопрацювання.
2. В роботі одне із завдань – дослідити проблему самовдосконалої людини в українській філософії, належним чином воно не вирішене. Не приділено увагу сучасним контекстам XXI ст. Пропонуємо доопрацювати цю тему.
3. У висновках має спостерігатися чітка відповідність меті та задачам. В тексті вони розмиті. Пропонуємо більш чітко показати співвідношення між

метою, задачами, висновками та науковою новизною. Ряд пунктів потребують уточнення.

Отже, дисертаційна робота на тему «Проблема самовдосконалення людини в епоху глобальних трансформацій» є оригінальним, завершеним дослідженням, виконаним на достатньому теоретичному і методологічному рівні і має практичну цінність. У дисертаційній роботі І. Федорової продемонстровано науково обґрунтовані результати, виконані поставлені завдання, показано володіння методологією наукових досліджень щодо продукування результатів, пов'язаних із новизною та практичною значущістю. Кваліфікаційна наукова праця відповідає чинним вимогам п. п. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Вважаю, що робота може бути рекомендованою до захисту.

Рецензент, доктор філософії, доцент Орленко І. М.

У дисертаційній роботі наведено результати філософського дослідження феномена самовдосконалення людини в епоху глобальних трансформацій на методологічних засадах сучасного холізму.

Актуальність обраної теми обумовлена ситуацією, що склалася у світі завдяки таким подіям, як всесвітня пандемія 2020–2021 років, а разом з нею і агресивний напад з боку росії на Україну, які особливо підкреслили незахищеність і вразливість людини, вразливість і крихкість буття, невизначеність людського існування. Ці події стали викликом фундаментальним цінностям – життю та свободі, позбавивши людей можливості приймати рішення, планувати своє життя, бути незалежними. Наш співвітчизник зараз перебуває в ситуації гострого екзистенційного вибору : бути сильним і залученим, справжнім і вираженим, подолати об'єктивацію, усвідомити та набути своєї особливості або поринути у відчай і залежність, стати чужим собі та світу в невирішених протиріччях, сумнівах та безглузді, страху та тривозі.

Між тим, проблема самовдосконалення в епоху глобальних змін торкається не тільки наших співвітчизників, а й всього цивілізованого людства. Швидкий розвиток цифрових технологій змінює не лише спосіб мислення, а й саму природу праці, комунікації та ідентичності. В умовах постійної інформаційної перевантаженості, нестабільності та розмитих орієнтирів зростає внутрішній запит на гармонізацію особистості, пошук сенсу, внутрішньої цілісності. Самовдосконалення стає не просто етичною чи філософською потребою, а засобом адаптації до світу, який постійно змінюється.

Разом з тим, глобалізація й технократизація життя створюють ризик втрати глибинної суб'єктивності людини. Нерідко прагнення до самореалізації підмінюється нав'язаними моделями успіху, а автентичний розвиток – зовнішньою відповідністю трендам. У таких умовах проблема самовдосконалення передбачає не лише розвиток інтелектуальних або професійних якостей, а й формування здатності до критичного мислення,

екологічного світогляду, емоційної зрілості та духовного зростання. Справжнє самовдосконалення – це не втеча від викликів епохи, а відповідь на них шляхом глибшого пізнання себе і світу.

Практично кожна культура має свою відповідь на кожний виклик часу, це стосується і образу ідеальної людини, який багато в чому визначає загальну ідею конкретного соціокультурного простору, а також виступає вектором загального розвитку людського потенціалу для забезпечення у найближчому майбутньому формуванню сталого, гармонійного суспільства.

Зважаючи на це, науковим завданням є філософське осмислення образу досконалої людини, як загальної ідеї будь-якого соціокультурного простору та осмислення проблеми самовдосконалення людини в ситуації гострого екзистенційного вибору між справжнім і несправжнім буттям.

Тож, метою дисертації стало дослідження феномену самовдосконалення людини як загальнолюдської проблеми виживання в епоху глобальних трансформацій. Відповідно до вказаної мети визначено такі завдання.

Згідно з метою, треба було окреслити теоретико-методологічні засади дослідження. Задля чого у першому розділі вперше у вітчизняній філософії було розглянуто холістичну парадигму як епістемологічний проєкт сучасної філософії науки та вперше проаналізовано й обґрунтовано її принципи і методи щодо гуманітарних досліджень взагалі, та щодо дослідження феномену самовдосконалення людини, зокрема.

З нашої точки зору саме холістична парадигма продукує самовдосконалення людини як певний набір концепцій та теорій, що розвивались і продовжують розвиватися, практично, у всіх галузях загальнолюдського знання : від квантової фізики і космології до медицини та освіти, являючи собою синтез гуманітарних та природничих наук, релігії та філософії.

Тому в роботі у *I розділі «Теоретико-методологічні засади проблеми самовдосконалення людини»* проаналізовано і обґрунтовано холістичний підхід, його принципи та методи дослідження проблеми самовдосконалення людини окремо та побудови холістичної антропології взагалі. Внаслідок чого можемо підкреслити, що сучасна холістична парадигма розвивається у напрямках методологічного та онтологічного холізму. Якщо онтологічний холізм розвивається більш динамічно у природничих науках, то у гуманітарному пізнанні більше застосовується методологічний холізм. Його основні принципи : принцип цілісності і частковості; принцип самовизначення і саморозпаду; принцип креативності; принцип холархії; принцип гармонії; принцип доцільності; принцип номогенезу; принцип контекстуальності, – які репрезентують засіб подолання тенденцій партикуляризму в науці та культурі та теоретичну основу для об'єднання різних предметних областей.

Аналіз досліджень сучасного людинознавства показав нам методи, які застосовують вчені задля створення суто цілісного дослідження тої чи іншої проблеми. До них відносяться як загально наукові методи, так і суто холістичні. До загальнонаукових можна віднести : міждисциплінарний аналіз, крос-культурний аналіз, рефлексивний аналіз, дедукція, моделювання, компаративістський підхід.

Але існують і суто холістичні методи дослідження, які відрізняються від традиційних академічних підходів, що базуються на інтеграції багатьох аспектів досліджуваного явища, а також на суб'єктивному досвіді й контексті, врахувавши взаємозв'язки між частинами та цілим. До них відносяться : холістична логіка або багатовимірна діалектика, суб'єктивний метод, до складу якого входять такі стратегії пізнання як інтуїція, емпатія, переживання та співпереживання, споглядання, спостереження, саморефлексія, інтелектуальна симпатія тощо.

У процесі розгляду проблем самовдосконалення людини ми прийшли до розуміння, що одним з центральних питань є контroversійне сприйняття свободи. Бо західна та східна цивілізації сприймають свободи зовсім по-різному. Саме тому нами у **II розділі «Свобода як мета самовдосконалення людини у давній філософії Сходу»** проаналізовано вплив свободи на самовдосконалення людини з різних точок зору, включаючи індійську та китайську філософію самовдосконалення, що дозволило нам визначити наступні положення : свобода представляється нам можливістю людини створити самого себе, творчо мислити, постійною здатністю до самовдосконалення; у східній філософській традиції існує доволі розвинута філософія самовдосконалення, яка має певні особливості : глибинність, метафізичність та гармонійність та впливає на розуміння свободи духу людини.

Головною метою цієї філософії є здобуття свободи, яке розумілося як осяяння чи просвітлення. Задля досягнення цієї мети у східній духовній традиції було розроблено низку духовних шкіл, в яких застосовувалися різноманітні духовні практики, що були розраховані на людей різної статі, різного темпераменту, різного рівня свідомості. Саме за допомогою різноманітних духовних практик людина і досягала своєї мети.

Отже, феномен самовдосконалення розумівся східними філософами як практичні дії, які припускають фізичні, психічні та ментальні зусилля особистості для досягнення бажаної мети. Протягом останніх двох з половиною тисячоліть школи та вчителі змінювалися, але практики зберігалися та вдосконалювалися, допомагаючи всім, хто прагне саморозвитку та самореалізації.

В роботі проаналізовано своєрідність античної антропології щодо образу досконалої людини та у **III розділі «Трансформація образу досконалої людини у західній культурі : ментальний шлях від людини-героя до людини споживача»** проаналізовано причини і наслідки трансформацій образу досконалої людини, які відбувалися в європейській культурі під впливом християнства.

Як виявилось, формування та розвиток образу досконалої людини в античній філософії проводилися у трьох напрямках : лінія Піфагора-Платона, лінія Аристотеля та лінія Левкіпа-Демокрита, які відрізнялися між собою розумінням природи людини, а також розумінням методів та цілей її вдосконалення.

Філософи-холісти, що були засновниками та продовжувачами першої лінії виходили з положення про божественну природу людини, її тимчасову амнезію та необхідність пригадування через самопізнання, спосіб життя, аскезу, духовну

освіту, власне всього того, що веде до самовдосконалення, до набуття гармонії, до обожнення людини. Решта цілей – достаток, успіх, добробут, сім'я – були підпорядковані цій, основній. Життя Піфагора і Платона тому є яскравим прикладом.

Образ досконалої людини у Аристотеля досить поверхневий – це шляхетна та освічена людина, аристократ, який може реалізувати себе завдяки державі і для держави, іншими словами – це людина суто політична, це зразок громадянина, самовдосконалення якого полягає в освіченості, завдяки якій він і досягає загального блага. А чеснота у Аристотеля ототожнюється зі здатністю насолоджуватися інтелектуальними цінностями, цінність науки полягає в тому, щоб готувати людину до аристократичного життя у справжній насолоді.

Філософи, що розділяли та розвивали ідеї атомістів, виходили з положення про тваринну сутність людини, відповідно метою її розвитку є переважно життєвий успіх. З емансипацією природи та людини від божественного втручання, всі метафізичні питання перетворилися на «вічні питання» людського життя, на які і намагалися давати відповіді перші натуралісти у формі короткого висловлювання про начала, що поєднувало «фізику» з «метафізикою».

Розвиток філософії, антропології та моралі в Європі у наступні століття відбувався або по лінії холістів, або по лінії атомістів чи фрагментаристів, але так чи інакше, використовуючи категоріальний апарат та ідеї наших засновників.

Дослідження причини та наслідки трансформацій образу досконалої людини як соціального ідеалу, що відбувалися в європейській культурі під впливом християнства показало, що у свій час, ідеологами християнства було сформовано та впроваджено у масову свідомість в якості етичного ідеалу космічний, за своєю осяжністю, образ самого Ісуса Христа, що сприяло з одного боку розвитку почуттів слабкості, залежності, сорому, провини та страху гніву божого за свою неповноцінність, з другого боку – масовому розвитку чернецтва, а разом з ним ідеалу монаха-аскета, який присвятив своє життя служінню Богу, а взагалі всі ці процеси сформували таку суспільну мораль і суспільну психологію, в якій інфантилізм виступив як засіб психологічного захисту перед обличчям власної нікчемності.

Доленосний вплив на подальший розвиток європейської культури задав рух Реформації, яка трансформувала буквально всі сторони суспільного життя та деякі аспекти масової свідомості. Трансформації також зазнав і соціальний ідеал, основні риси якого відповідали духу часу та сподіванням багатьох європейських християн.

На зміну католицькому монаху-аскету приходить освічений, працьовитий та раціональний мирянин, що вільно обирає форму віросповідання – лютеранство, кальвінізм, англіканство чи пуританізм, який вільно визначається у своїй національній ідентичності і, відповідно, несе за цей вибір відповідальність, що часто межувало з ризиком і для втрати майна, і для втрати життя як такого.

Розвиток капіталізму сприяв трансформації суспільних відносин, а разом з ними появі нових критеріїв поведінки, що вплинуло на формування чергового

соціального ідеалу в образі економічної людини, яка у свою чергу поступово трансформувалася у свою гіршу версію – людину-споживача.

Задля більш глибокого розуміння сучасних моральних та духовних викликів, що стоять перед людиною Метамоделю, розглянуто зміст трансформацій образу досконалої людини в європейській свідомості епохи Модерну та Постмодерну у *IV розділі «Самовдосконалення людини в ситуації метамодерну (ціннісний аспект)»*.

Якщо в попередні епохи працював принцип, відповідно до якого ідеал перетворював дійсність, а не навпаки, то в епоху Модерну цей принцип був забутий, що спричинило багато лих у ХХ ст. Оптимістична людина Модерну поступово трансформувалася у песимістичний образ Постмодерну.

Людина Постмодерну – це людина «занепокоєна» проблемою виживання, яка не знає, що на неї чекає. Ця занепокоєність проблемою виживання народжує людину-функцію, Human-munus, яка прикладає всі свої людські зусилля на досягнення комфорту та зовнішнього успіху. Стратегія досягнення цієї мети – гроші, маніпуляції, брехня, конкуренція, агресія тощо.

В епоху Метамоделю, те, на чому тримався європейський індивідуалізм, а разом з ним і макроекономічна модель, що базується на протестантизмі як ідеологічній складовій та лібералізмі як політичній, із жорсткою персоніфікацією, утилітаризмом та духовною відчуженістю від світу, все це починає змінюватися.

На зміну тяги до руйнування приходить усвідомлене прагнення до творення, до реконструкції та до цілісного, гармонійного світосприйняття. При цьому не йдеться про фанатичне заперечення минулого і гучних заяв про єдино правильну інтерпретацію істини – ні, ми можемо говорити саме про подолання старих концепцій, про еволюцію ідей, про поважне ставлення до історії, до світу і самих себе. Ми можемо спостерігати становлення нової, цілісної, синкретичної свідомості, здатної до глобального світорозуміння, відповідальності та соціально-корисної діяльності. Свідомості, в якій знову знаходить відображення «шляхетна справа» як основна якість зрілої, творчої, вільної особистості. Тому ми можемо стверджувати, що йде нова епоха, яка, можливо, дасть людству і всьому світу шанс сміливо і впевнено зустрічати завтрашній день.

Українська філософія розвивалася в тому ж ключі, що й загалом європейська, проте мала свої національні особливості. Важливими особливостями української філософсько-етичної думки, які сформувалися у специфічних історико-культурних умовах, є антропоцентризм, відсутність утилітаризму, чуттєво-образний стиль мислення, кордоцентричність, але при цьому повна відсутність систематизованих та чітко впорядкованих вчень. Етична проблематика часто розроблялася у працях повчального, морально-дидактичного характеру, художніх та літературних творах. Однак це зовсім не стосується філософії серця, яка була заснована з початку генієм Григорія Сковороди, а потім добудована генієм Памфіла Юркевича. Але подальшого і належного розвитку, на жаль, цей напрямок не отримав. Українській нації треба було вирішувати більш актуальні проблеми – визвольної боротьби із царизмом, потім із тоталітаризмом, зараз з путінізмом.

Разом з тим, сучасний етап розвитку української філософії моралі актуалізує необхідність холістичного осмислення основних етичних ідей українських філософів, переосмислення сутності морального самовдосконалення – його статусу, теоретичних засад та практичних проявів. Звернення до історії національної філософії взагалі, та філософії моралі зокрема, може стати своєрідним підґрунтям для своєчасного визначення нагальних перспективних завдань національної філософії в сучасних, дуже складних для українського суспільства умовах буття.

Доктор філософських наук, професор Добролюбська Ю.А.

Дисертаційна робота Федорової І. В. «Проблема самовдосконалення людини в епоху глобальних трансформацій» є актуальною, основана на нових результатах, отриманих автором, і має практичну цінність. Здобувачем була проведена значна науково-дослідна робота. Всі розділи дисертації представлені повноцінно, на високому професійному рівні, що свідчить про уміння автора самостійно формулювати проблему і дати власну оцінку шляхів її вирішення. Дисертаційне дослідження може бути представлено до захисту у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія.

Доктор філософських наук, професор О कोरोкова В. В.

Дисертанткою було розглянуто холістичну парадигму як сукупність передумов, що визначають дане наукове дослідження і зроблено наступний висновок: холістична парадигма – це певний набір концепцій та теорій, які розвивались і продовжують розвиватися, практично, у всіх галузях загальнолюдського знання: від квантової фізики і космології до медицини та освіти, являючи собою синтез гуманітарних та природничих наук, релігії та філософії.

Проаналізовано і обґрунтовано холістичний підхід, його принципи та методи дослідження проблеми самовдосконалення людини, окремо, та побудови холістичної антропології взагалі, про що було зроблено наступний висновок: сучасна холістична парадигма розвивається у двох напрямках – методологічний холізм та онтологічний холізм.

На мій погляд, дисертаційне дослідження є в достатній мірі аргументованим і науково обґрунтованим. Одне з безсумнівних переваг дисертанта є виважене ставлення до теоретичних основ роботи. Задачі, розглянуті в дисертації були успішно вирішені автором у процесі роботи. Таким чином, дисертаційне дослідження заслуговує позитивної оцінки і може бути рекомендовано до захисту.

Доктор соціологічних наук, професор Лісеєнко О. В.

Методологічний аналіз деяких досліджень сучасного людинознавства, зроблений дисертанткою, продемонстрував методи, які застосовують вчені задля створення суто цілісного дослідження тої чи іншої проблеми. До них відносяться як загальнонаукові методи, так і суто холістичні. Але насамперед

використано холістичні методи дослідження, які відрізняються від традиційних академічних підходів, базуються на інтеграції багатьох аспектів досліджуваного явища, а також на суб'єктивному досвіді й контексті, враховуючи взаємозв'язки між частинами та цілим. До них відносяться по-перше, холістична логіка або багатовимірна діалектика, по-друге, суб'єктивний метод, до складу якого входять такі стратегії пізнання як інтуїція, емпатія, переживання та співпереживання, споглядання, спостереження, саморефлексія, інтелектуальна симпатія тощо.

Дисертаційне дослідження Федорової І. В. «Проблема самовдосконалення людини в епоху глобальних трансформацій» заслуговує на позитивну оцінку і може бути рекомендоване до захисту.

Кандидат філософських наук, доцент Вraith Г.Я.

Філософське осмислення образу досконалої людини, як загальної ідеї будь-якого соціокультурного простору, осмислення ролі цієї ідеї у формуванні масової свідомості та її впливу на рухи свідомості у бажаному для державного устрою напрямку є актуальним у наш час. В контексті даного дослідження, самовдосконалення людини, зумовлена глобальними трансформаціями, які відбуваються у суспільстві і які постійно провокують поведінкові конфлікти, соціальну деструкцію, що виражається у втраті ціннісних орієнтирів, цілей і буттєвих смислів.

Дисертантка аргументовано викладає свої думки, робить посилання на значний масив джерел. Я доєднуюсь до думки колег щодо актуальності обраної теми. Вважаю, що представлена дисертація є самостійним і завершеним дослідженням і може бути рекомендована до захисту.

Доктор філософських наук, професор Борінштейн Є. Р.

Швидкий розвиток цифрових технологій змінює не лише спосіб мислення, а й саму природу праці, комунікації та ідентичності. В умовах постійної інформаційної перевантаженості, нестабільності та розмитих орієнтирів зростає внутрішній запит на гармонізацію особистості, пошук сенсу, внутрішньої цілісності. Авторка дисертації вважає, що самовдосконалення стає не просто етичною чи філософською потребою, а засобом адаптації до світу, який постійно змінюється. Разом з тим, глобалізація й технократизація життя створюють ризик втрати глибинної суб'єктивності людини. Нерідко прагнення до самореалізації підмінюється нав'язаними моделями успіху, а автентичний розвиток – зовнішньою відповідністю трендам. Вагомість представлених в дисертаційній роботі даних дає підстави оцінити її в цілому позитивно в теоретичному та практичному аспектах і рекомендувати до захисту.

УХВАЛИЛИ: на підставі обговорення дисертаційного дослідження Федорової І. В. «Проблема самовдосконалення людини в епоху глобальних трансформацій» міжкафедральний науковий (фаховий) семінар Державного закладу «південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» затвердив

ВИСНОВОК

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю філософського осмислення проблеми самовдосконалення людини, яка наразі резонує з Указом № 225/2021 Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію людського розвитку».

Звісно, що успішне виконання цієї стратегії потребує уваги з боку держави, але і сама людина повинна докладати зусиль щодо власного вдосконалення. Тож саме філософське осмислення даної проблематики, холістичне бачення ефективності синтезу індивідуальних та соціальних зусиль, розуміння сучасних викликів цивілізації може визначити загальну ідею українського соціокультурного простору, а також виступити вектором загального розвитку людського потенціалу для забезпечення у найближчому майбутньому формуванню сталого, гармонійного суспільства.

Зважаючи на це, **науковим завданням** є філософське осмислення образу досконалої людини, як загальної ідеї будь-якого соціокультурного простору та осмислення проблеми самовдосконалення людини в ситуації гострого екзистенційного вибору між справжнім і несправжнім буттям.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше у сучасній українській філософській думці розглянуто холістичну парадигму як епістемологічний проєкт сучасної філософії науки та вперше проаналізовано та обґрунтовано її принципи і методи щодо соціогуманітарних досліджень взагалі та дослідження феномену самовдосконалення людини, зокрема.

Наукова новизна висновків конкретизується в наступних положеннях.

Вперше :

- виявлено та проаналізовано наявність холістичних тенденцій як у природознавчих дослідженнях, так й у сучасному людинознавстві;
- простежено трансформацію образу досконалої людини у західній культурі, а саме шлях від людини-героя до людини-споживача, що докорінно змінює стратегію самовдосконалення людини в сучасному суспільстві;
- розглянуто ідеї українських філософів-моралістів скрізь призму проблеми самовдосконалення людини, які сприяють зародженню національної концепції самовдосконалення та формуванню соціального ідеалу суспільства сталого розвитку в Україні.

Уточнено :

- розуміння особливостей процесу самовдосконалення людини у східній антропології як шлях до особистісної свободи;
- своєрідність античної антропології, її міфологічний характер та роль образу героя у розвитку морально-естетичної свідомості античного соціуму;
- причини та наслідки трансформацій образу досконалої людини як соціального ідеалу, що відбувалися в європейській культурі під впливом християнства;
- складність багатоетапного шляху трансформації образу досконалої людини в європейській антропології: від людини економічної до постлюдини моральної як біологічної істоти, що розвиває здатність до етичного мислення за нових умов буття, враховуючи технології, штучний інтелект, екосистеми на

засадах всеохопної відповідальності, емпатії як до людей, так і до біосфери та кіберсистем.

Отримало подальшого розвитку :

- розуміння впливу реформаційного руху на формування соціального ідеалу капіталістичного суспільства : образу людини економічної, а згодом і образу людини-споживача;
- уявлення щодо змісту трансформацій образу досконалої людини в європейській свідомості епохи Модерну та Постмодерну;
- рефлексія щодо сучасних моральних та духовних викликів, які стоять перед людиною Метамодерну.

Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає в можливості їх застосування для розв'язання широкого спектра психологічних, педагогічних та взагалі світоглядних завдань. Представлені в роботі характеристики, положення, висновки можуть бути використані при викладанні освітніх компонентів для спеціальності 033 Філософія, а також запровадження в освітній процес практик та методів формування холістичної ментальності з набором відповідних цінностей.

Відомості про повноту надрукованих результатів автора:

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Федорова І. В., Поплавська Т. М. Проблема досконалої людини як проблема сталого суспільства у глобалізованому світі. *Людинознавчі студії : зб. наук. Праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія»*. Дрогобич : Гельветика, 2022. Спецвипуск, присвячений євроінтеграційній тематиці. С. 144–164. URL : <http://ir.dspu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2532>

DOI : <https://doi.org/10.24919/2522-4700.spec.10>

Ключові слова : досконала людина, європейська самосвідомість, давньокитайська антропологія, конфуціанство, даосизм, моральність.

2. Fedorova I. V. Transhumanism as a problem of modern Philosophical Anthropology. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. Одеса : Гельветика, 2023, № 3. С. 20–26. URL : http://perspektyvy.pdpu.od.ua/3_2023/3.pdf

DOI : <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2023.3.3>

Ключові слова : трансгуманізм, постгуманність, постгуманізм, гедонізм, щастя, безсмертя.

3. Федорова І. В. Розвиток еволюційного потенціалу особистості як проблема холістичної антропології. *Наукове пізнання : методологія та технологія*. Одеса : Гельветика, 2024, Вип. 1 (53). С. 72–81. URL : http://np.pdpu.od.ua/1_2024/12.pdf

DOI : <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2024-1-10>

Ключові слова : холізм, антропологія, еволюціонізм, людина, всесвіт, гуманізм, освіта.

4. Федорова І. В. Соціальний ідеал як фактор консолідації українського суспільства. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. Одеса : Гельветика, 2024, № 3. С. 139–148. URL : http://perspektyvy.pdpu.od.ua/3_2024/19.pdf

DOI : <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2024.3.17>

Ключові слова : соціальний ідеал, консолідація, ментальність, українське суспільство, маргінальність

5. Федорова І. В. Аналітична та холістична ментальності у сучасному філософсько-методологічному дискурсі *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. Одеса : Гельветика, 2024, № 4. С. 165–170. URL : http://perspektyvy.pdpu.od.ua/4_2024/.pdf

DOI : <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2024.4.22>

Ключові слова : ментальність, холізм, освіта, методологія, гармонійне суспільство.

Стаття у науковому зарубіжному виданні

Poplavska T. M., Fedorova I. V. Culture and man in search of his image and model. *Міжнародний саміт форуму China Art Commynication, симпозіум зі створення цифрових медіа та розвитку метавсесвіту в Кумаї*. (29 жовтня 2022 р.). 2022年中国艺术人类学研究会 [艺术人类学与民族发展] P. 503–509. URL : <http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/17052>

Ключові слова : культура, особистість, ідеал, вдосконалення, свідомість, трансгуманізм.

Апробація отриманих результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження здійснено у формі виступів і доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях: «*Методологія та технологія сучасного філософського пізнання*» (м. Одеса, 20–21 травня 2022 р.); «*Актуальність філософських та освітніх ідей Григорія Сковороди у XXI столітті*» (м. Одеса, 23 листопада 2022 року); *Global science and education in the modern realitis*. (10–11 jule 2022); «*Сучасні реценції світоглядно-ціннісних орієнтирів Григорія Сковороди*» (м. Полтава, 2–4 грудня 2022 р.); «*Південно-українські наукові студії*» (м. Одеса, 14–15 грудня 2022 р.); «*Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства*» (м. Одеса, 25–26.05.2023 р.); «*Освіта та соціалізація особистості*» (м. Одеса, 20–21.04.2023 р.); «*Мультидисциплінарні виклики сучасної науки : інновації та співпраця*» (м. Лодзь, 15 вересня 2023); *Людина як цілісність : людське, позалюдське, надлюдське* (м. Одеса, 19 жовтня 2023 р.); «*Історичний досвід і сучасність*» (м. Одеса, 2024 р.); «*Актуальні проблеми інноваційної педагогічної діяльності в закладах вищої освіти*» (м. Одеса, 23 квітня 2024 р.); «*Посилення консолідації суспільства та ролі людського капіталу на шляху вступу України та Республіки Молдова до Європейського Союзу*» (м. Кишинев – м. Одеса, 17 – 18 жовтня 2024 р.); «*Методологія та технологія сучасного філософського пізнання*» (м. Одеса, 23–24 травня 2024 р.); «*Південноукраїнські наукові студії*» (м. Одеса, 19–21 листопада 2024 року).

Дисертаційне дослідження Федорової Інни Валеріївни «Проблема самовдосконалення людини в епоху глобальних трансформацій» відповідає чинним вимогам до дисертацій і може бути рекомендована до захисту на здобуття її автором ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія.

Результати голосування.

Результати голосування щодо рішення рекомендувати роботу Федорової Інни Валеріївни «Проблема самовдосконалення людини в епоху

глобальних трансформацій» до розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 033 Філософія.

Присутні – 10

«За» - 10.

«Проти» - немає.

Утримались – немає.

Голова

наукового (фахового) семінару
доктор філософських наук,
професор

Євген БОРІНШТЕЙН

Учений секретар
наукового (фахового) семінару,
доктор філософських наук,
професор

Зоя АТАМАНЮК